

לילה, בקר

ספרה של חמוטל בר-יוסף יפה למראה ויפה באמינותו. ספרי שירה רבים הדפיסה חמוטל עד עתה, וכן תרגומים משפות שונות. בכל אלה לא סתתה כמלוא נימה מן מה שִׁיקר בעיניה כל העת, ללא כל שקיעה תחת הנורמה המקובלת וההידמות לכל מה שנוהג בעולם. היא נאמנה לעצמה ולעצמותה, ללא כזב, ואין העמדת פנים לא בחיים ולא בכתיבה. ולא מתוך מאמץ, כי אם מתוך טבעיות ואופי. בשירה היא מציבה לפנינו את היש, ועם זה נתונה בידיה היכולת, או המידה הנאצלת – להתייבב לנוכח הישות. העמקה מן היש אל מַעְבָּה הישות. אל כוחם הפנימי של הדברים, קולם **הדובב לאין אומר, האמת הפנימית** המתדפקת על השער, הקוראת לבוא. הן באשר לחומר, בצומח, באדם ובערגונותיו, תשוקותיו ונואשותו. את הניגון מוליד בקרבה הטבע.

לא רבים הם המקומות בהם מדברת חמוטל על האמת. היא נוהרת, בענווה של יראת השקר, כי עֲצָבִים הם חיי אדם בזיקה זה לזה. אצל אדם כמותה, לא תהיה הסגידה ל"אחר" והפולחן סביב ה"אחר" המתגלגל כיום בכל השפות. כל הזמן הינכם שומעים על האחר – בסוציולוגיה, פילוסופיה, פסיכולוגיה ובספרות. אצל חמוטל, כמו במקור העברי – הזולת. מלה זו מְכַבֵּלֶת אישיות, ולא "אחר" סתמי, שאינו מהווה מאומה. אחר משמעו שונה וכי. הזולת משמעו אדם מְבַלְעֵדֵךְ שמחייב אותך להתייחס אליו כנברא בצלם. אצלה קיים הנוסח המקראי הקדמון: "ואהבת לרעך כמוך". ודי לנו אם נתייחס לאות וי"ו הקודמת למילים. ואהבת – משמעה אחר-הכול, אחר המאבק, אחר הקושי. וי"ו מצווה להתגבר, להשתדל, לאהוב. אות וי"ו באה להוסיף את מה שקודם לרגש, וקודם לפעולה: הרצון הטוב. ו – אהבת. וגם אם אין סובייקט לאהבה, היא כותבת "מלאתי אהבה, ולא אדע למי" (עמ' 35).

וכבר בספרה הראשון הבחנתי ביכולתה של חמוטל להביע את מה שמשוררות מתקשות עד מאוד להביע: את יסודות החיות שבבית, עליהם מופקדת האשה ומטפחת אותם בצל קורתה: הלחם. המים. שולחן המטבח. הכנת האוכל לילדים. כמה תשומת לב משקיעות האמהות בהסתכלות ובחוישים פתוחים, כיצד אוכלים הילדים. ומה-מעט הם שירי משוררות, הנוגעות ב"מראות הצובאות" של החיות שבין אם לילדיה. מועטים הם השירים הידועים לי, המשקפים את מעמדה של האם, כאשר היא גוחנת על קרש העץ, ומכינה את מזונה של המשפחה, לא בתור הכוהנת הגדולה של המשפחה, אלא בענוות האדם העמל והזורע. נראה כאילו אבדה לאשה המודרנית התחושה הראשונית של המעשים התמים, אבדה ריגשת האחוה העולה בבית, כאשר האם מכינה בדומייה את המאכל לילדיה – – בספרה **לילה, בקר** היא כותבת על "שולחן כחל" (עמ' 41). אין זה סתם שולחן. השולחן מופיע ממקום שהוא מעבר לעולם. זהו שולחן מאוּנָה, שולחן שחמוטל מצפה לו. שעל כן הוא כחול. זהו שולחן קדוש, כאשר המלאכים מלווים את שיר זה מצוי במחזור שירי הזדקנות. היא הוגה במוות באומץ לב ומציירת אותו כנפילה לתוך חורים שחורים (עמ' 45), ש"נחרכים ברוך במפת הדברים". נחוץ אומץ לב למשוררת לכתוב על שירי הזדקנות, להיות דבוקה באמת הפשוטה, היקרה באמיתותה. כי האהבה היא הכוח הניצב כנגד המוות. וכאן יש לשים לב לשמו של הספר: **לילה, בקר**. לא הלילה והאובדן חותמים את הכול, כי אם הבוקר, האור, השחר. אלא שהחיים והאהבה הם עצבות. ובזיקה נפשית לשירו של אלכסנדר פושקין "זִמְר" – היא מתרגמת: "זִמְר האהבה, המזמר את התוגה שלי".